

RĂZBOIUL DE LA LUȚK DIN 1431 ȘI ROLUL SĂU ÎN EVOLUȚIA RELAȚIILOR MOLDO-POLONO-LITUANIENE

CZU: 94(438+474.5)''1431'':[94:327](478)

Alexandru BEJENARU

*Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova*

THE LUTSK WAR OF 1431 AND ITS ROLE IN THE EVOLUTION OF THE MOLDAVIAN-POLISH-LITHUANIAN RELATIONS

The subject of the following study brings to attention the role of the Lutsk War of 1431 in the evolution of the Moldavian-Polish-Lithuanian relations. While the pro-Polish revolt in the western Podolia served as the main casus belli for the conflict between the Kingdom of Poland ruled by Władysław Jagiełło (1386-1434) and the newly elected Grand Duke of Lithuania, Świdrygiełło (1430-1440), the position of the Moldavian prince, Alexander the Good (1400-1432) changed from a pro-Polish to an anti-Polish stance, joining the war on the Lithuanian. The following presentation focuses on depicting the possible causes for such a radical political choice for the Moldavian Principality, as well as the repercussions it had on the evolution of the Moldavian-Polish-Lithuanian relations during the 1430's.

Keywords: *The Principality of Moldova, The Kingdom of Poland, The Grand Duchy of Lithuania, Alexander the Good, Pokkutia.*

Războiul de la Luțk din 1431, care a izbucnit ca urmare a crizei uniunii personale a Regatului Poloniei și Marelui Ducat al Lituaniei, a avut ca participanți și forțe externe învecinate, în special Ordinul Teutonic și Țara Moldovei condusă de Alexandru cel Bun (1400-1432). Intervenția acestuia din urmă într-un anumit fel a devenit simbolul unei noi etape a relațiilor Moldovei cu vecinii săi din nord. Scopul principal al acestei prezentări este de a găsi un răspuns la următoarea întrebare: Cum a afectat războiul de la Luțk relațiile existente între Polonia, Lituania și Moldova? Un răspuns clar poate fi formulat numai după stabilirea motivelor care l-au determinat pe domnul Moldovei să intervină în acest conflict, precum și a obiectivelor pe care conducătorii celor trei state intenționau să le atingă în cadrul războiului de la Luțk.

Pretextul nemijlocit al declanșării ostilităților între Polonia și Lituania au devenit evenimentele declanșate în Podolia de Vest, regiune istorică învecinată la nord cu Țara Moldovei – din 1411, Marele Duce al Lituaniei Witold (1392-1430) a primit aceste ținuturi ca feud pe viața proprie de la regele Poloniei, Władysław al II-lea Jagiełło (1386-1434). Conducătorul Lituaniei intenționa să-și întărească influența asupra acestei regiuni, dar vizitele frecvente ale regelui polonez la Podolia și extinderea pri-

vilegiilor nobilimii în această provincie au anulat intențiile lui Witold. Vestea morții Marelui Duce al Lituaniei la sfârșitul anului 1430 a determinat o parte a domnilor propolonezi din Podolia, conduși de frații Buczacki, să-l aresteze pe starostele Podoliei și să ocupe castelele din Camenița, Smotrych, Skala și Chervonograd, trecând sub autoritatea coroanei poloneze. Ca răspuns, noul lider al Marelui Ducat al Lituaniei, Świdrygiełło, i-a pus sub arest la domiciliu în Wilno pe fratele său, Władysław Jagiełło, și oamenii din anturajul său. Deși regele Poloniei a fost în curând eliberat, pregătirile pentru război și o testare a forțelor lor au început să fie efectuate atât de diplomația poloneză, cât și de cea lituaniană în următoarele luni [1, p. 177-179, 181].

Participarea Moldovei în Războiul de la Luțk de partea Lituaniei a devenit un moment de cotitură în relațiile sale cu vecinii săi din nord – în mod tradițional, Polonia a acționat ca putere suzerană a domnilor locali, în timp ce Lituania pe timpul domniei lui Witold ocupa poziții ostile față de Moldova. În istoriografia română, au fost exprimate mai multe versiuni despre motivul probabil al schimbării radicale a politicii externe lui Alexandru cel Bun în direcția nordică. Motivul principal este descoperirea de către domnul Moldovei în timpul Congresului de la Luțk din 1429 a detaliilor Tratatului polono-maghiar de la Lublău din 1412, potrivit căruia teritoriul Moldovei putea fi împărțit între cele două state în cazul în care Alexandru cel Bun nu ar fi participat într-un război antiotoman după apelul regelui Poloniei. Emil Diaconescu a apreciat această condiție a Tratatului de la Lublău ca un act de trădare din partea lui Władysław Jagiełło [2, p. 53] – într-o formă mai puțin categorică, opinia dată este împărtășită în școala istorică română de către Constantin Chihodaru [3, p. 248] și Dinu Poștarenco [4, p. 56]. Petru P. Panaitescu și Nicolae Grigoraș au considerat principalul motiv al intervenției Moldovei în Războiul de la Luțk presupusa anexare a Pocuției de către Polonia în 1426, în defavoarea pretențiilor domnului moldovean, care deținuse anterior această provincie timp de 5 ani. Pe baza acestei observații, ambii istorici considerau întoarcerea Pocuției ca principalul scop urmărit de Moldova în timpul războiului de la Luțk [5, p. 102-103; 6, p. 93]. În plus, N. Grigoraș propune o serie întregă de factori ca motive posibile ale răcirii relațiilor moldo-polone: ciocnirea în regiune a intereselor regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg și a regelui Poloniei, Władysław Jagiełło, precum și tendința lui Alexandru cel Bun de a duce o politică externă tot mai independentă; pretențiile regelui Poloniei în calitate de suzeran al domnului Moldovei de a cere oprirea baterii monedei în statul medieval est-carpatic; contactele personale existente între Alexandru cel Bun și Świdrygiełło [6, p. 93-95].

În cadrul istoriografiei poloneze, putem să remarcăm ideile exprimate de către Ilona Czamanska – printre motivele intrării Moldovei de partea Lituaniei în războiul de la Luțk, cercetătoarea semnalează poziția neclară a lui Władysław Jagiełło în timpul disputei dintre Moldova și vecinul său de sud, Țara Românească, asupra controlului cetății Chilia în 1429 – doar după trecerea acestei crize de frontieră, Alexandru cel Bun a dorit să consolideze pozițiile vulnerabile ale statului său în raport cu vecinii, profitând de scindarea apărută în uniunea polono-lituaniană [7, p. 82]. Pe lângă contactele personale dintre domnul Moldovei și Marele Duce al Lituaniei Świdrygiełło,

cotitura radicală a politicii lui Alexandru ar fi putut avea și o conotație religioasă – legătura încă strânsă a ierarhiei Bisericii Ortodoxe din Moldova cu centrele ecleziastice din Halici și Kiev puteau de asemenea să contribuie la o apropiere a Moldovei față de Lituania. De asemenea, în istoriografia poloneză, problema controlului asupra Pocuției este acceptată ca unul din principalele motive ale rupturii relațiilor moldo-polone – Alexandru cel Bun putea fi revoltat de modul în care Władysław Jagiełło și-a plătit datoria sau de amânarea transferului provinciei de frontieră sub controlul Moldovei [7, p. 83-84, 86].

În cele din urmă, potrivit cronicarului polonez Jan Długosz, forțele Țării Moldovei au atacat posesiunile poloneze din Podolia și Rutenia Roșie, devastând împrejurimile Sniatynului, Haliciului și Cameniței. Frații Buczacki, menționați la începutul acestei prezentări, în fruntea forțelor regale au reușit să învingă și să împingă înapoi trupele domnului Moldovei de pe pozițiile ocupate [8, p. 54]. În pofida modului de interpretare a acestor știri – să le dăm crezare completă sau să ne exprimăm îndoielile asupra lor, așa cum a făcut istoricul român C. Cihodaru, ciocnirile militare moldo-polone nu au afectat rezultatul războiului de la Luțk – conform armistițiului de la Czartorysk din 1-2 septembrie 1431, Polonia a păstrat sub controlul său întreaga Podolie de Vest, iar Lituania a păstrat în stăpânirea sa partea de est a acestei provincii. De facto, confruntarea militară a Poloniei cu Lituania, Ordinul Teutonic și Moldova s-a încheiat cu o remiză pentru toți participanții săi [1, p. 210].

Situația lui Świdrygiełło în Lituania s-a agravat pe 31 august 1432 ca urmare a complotului lui Sigismund Kiejstutowicz împotriva lui Świdrygiełło, proclamându-se ulterior nou Mare Duce al Lituaniei și semnând actul uniunii cu Polonia de la Grodno din 15 octombrie 1432. Świdrygiełło reușește să evite sfârșitul tragic al carierei și vieții sale, continuând să lupte pentru tronul țării din jumătatea de sud-est a Marelui Ducat al Lituaniei. Pentru planul războiului comun împreună cu Ordinul Teutonic împotriva lui Sigismund Keistutovici și a Poloniei, Świdrygiełło de asemenea miza pe un atac al forțelor lui Iliăș I, succesorul lui Alexandru cel Bun pe tronul Moldovei, împotriva Poloniei în ianuarie 1433 [1, p. 320]. Însă rezultatele modeste ale campaniei militare a lui Świdrygiełło în Lituania și a aliaților săi teutoni în Polonia vor duce la o ruptură a alianței moldo-lituaniene. Pacea definitivă dintre Moldova lui Iliăș I și Polonia lui Władysław Jagiełło a fost încheiată prin jurământul de credință față de regele polonez din 3-5 iunie 1433 [9, p. 478-479].

Drept urmare, Războiul de la Luțk din 1431 a devenit un eveniment important în dezvoltarea relațiilor moldo-polonezo-lituaniene. În cadrul relațiilor moldo-polone propriu-zise, Alexandru cel Bun nu numai că a rupt toate legăturile cu coroana poloneză, dar a intrat și într-o confruntare militară deschisă cu fostul său suzeran. Țara Moldovei a devenit formal independentă în relațiile sale externe cu Lituania și Ungaria [7, p. 87]. În același timp, obiectivele maxime urmărite de domnul Moldovei în timpul conflictului nu au fost realizate, nejustificând astfel o linie de politică externă complet nouă în ochii clasei politice moldovenești. Ca rezultat, a apărut o scindare internă între susținătorii politicii externe propoloneze și antipoloneze, exprimată sub

forma unei crize dinastice, declanșată în jurul luptei pentru putere între moștenitorii lui Alexandru, Iliăș și Ștefan.

Imediat după depunerea omagiului față de regele polonez, mențiunile fratelui mai mic al lui Iliăș I, Ștefan, dispar din cancelaria domnească după 15 iunie 1433, pentru ca mai târziu acesta să reapară în fruntea unor forțe militare din Țara Românească, învingându-l pe Iliăș și devenind noul domn al Moldovei [9, p. 478-479]. Luptele interne ulterioare pentru tronul Moldovei dintre Ștefan și Iliăș evoluau în contextul războiului dintre Świdrygiełło și Sigismund Keistutovici pentru Lituania, fiind strâns legate una față de alta. În scrisoarea lui Świdrygiełło către maestrul Ordinului Teutonic din 28 martie 1436 îl va contrapune pe aliatul său, Ștefan al II-lea, fratelui său mai mare Iliăș I, pe care marele duce l-a numit ca fiind „de partea polonezilor” [1, p. 418]. Polonia, în același timp, și-a consolidat hotarele sale în regiunea Pocuției și Podoliei, ceea ce a dus la creșterea rolului său destul de influent în istoria Țării Moldovei în următorii ani.

Referințe:

1. ПОЛЕХОВ, С.В. *Наследники Витовта. Династическая война в Великом княжестве Литовском в 30-е годы XV века*. Москва: Индик, 2015.
2. DIACONESCU, E. *Alexandru cel Bun*. București: Editura Științifică, 1968.
3. CIHODARU, C. *Alexandru cel Bun (23 aprilie 1399–1 ianuarie 1432)*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1990.
4. POȘTARENCU, D. *Domnia lui Alexandru cel Bun*. Chișinău: Universitas, 1994.
5. PANAITESCU, P. Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chilieii. În: *Romanovlahica*, 1958, vol. III.
6. GRIGORAȘ, N. *Țara Românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457); Moldova lui Ștefan cel Mare (1457-1504)*. Chișinău: Universitas, 1992.
7. CZAMANSKA, I. *Moldawia i Wołoszczyzna wobec Polski. Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*. Poznan: Adam Mickiewicz University Press, 1996.
8. DŁUGOSZ, J. *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Ks. 11, Ks. 12, 1431-1444*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
9. REZACHEVICI, C. *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova: a. 1324-1881*. București: Editura Enciclopedică, 2001.